

ФУНКЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ В СУСПІЛЬСТВІ

FUNCTIONS OF THE INDIVIDUAL INFORMATION SECURITY IN SOCIETY

Стаття присвячена розв'язанню актуальної проблеми щодо визначення основних функцій інформаційної безпеки особистості в суспільстві, що впливають на діяльність органів державної влади й місцевого самоврядування з питань забезпечення необхідних станів національної та інформаційної безпеки держави. Акцентовано увагу, що функції вищого порядку ієрархії, зокрема інформаційної безпеки, національної безпеки й держави, можуть утворюватися під впливом функцій інформаційної безпеки особистості за рахунок ефекту синергії, що є характерним для складних систем зі зворотними зв'язками. Наведено основні функції держави, національної безпеки, інформаційної безпеки, що невід'ємно пов'язані прямими та зворотними зв'язками з основними функціями інформаційної безпеки особистості. Зазначено, що процеси сприйняття інформації зумовлюють існування в людині механізму перетворення ієрархії її потреб. Основними функціями інформаційної безпеки особистості в суспільстві визначено забезпечення безпечних умов життєдіяльності; з'ясування загроз власній безпеці; розвиток безпеки соціальних комунікацій; формування світогляду; культурно-виховна; розвиток знань, умінь і навичок щодо прийому, створення, поширення, накопичення, пошуку, оцінювання й обробки інформації; формування правосвідомості; розвиток форм фіксації інформації та їх творче поєднання; усвідомлення необхідності об'єднання зусиль з іншими членами суспільства в інтересах забезпечення безпеки життєдіяльності; формування власних уявлень про якість функціонування органів державної влади й місцевого самоврядування, суб'єктів національної безпеки; формування власних вимог до діяльності органів державної влади й місцевого самоврядування та суб'єктів національної безпеки; відтворення працездатності; перетворення ієрархії потреб. Акцентовано увагу, що вони забезпечують виживання людини в природних умовах і соціумі; розвиток особистості; удосконалення соціальних комунікацій, політичних процесів і державного управління; формування функцій держави, національної та інформаційної безпеки. Напрямом подальших досліджень може бути визначення основних структурних елементів інформаційної безпеки особистості в системі національної безпеки держави.

Ключові слова: інформаційна безпека особистості, правоохоронна діяльність, функції

інформаційної безпеки, соціальні комунікації, інформаційна безпека, інформаційна стійкість особистості.

The article is devoted to solving the urgent problem of defining the basic functions of the individual information security in the society, which influence the activity of state authorities and local self-government on the issues of ensuring the necessary states of national and the state information security. It is emphasized that higher-level functions of the hierarchy, such as information security, national security and the state functions, can be formed under the influence of the individual information security features due to the synergy effect that is characteristic of complex feedback systems. It presented the basic functions of the state, national security, information security, which are inseparably linked with the direct and inverse relations with the basic functions of information security of the person. It is stated that the processes of information perception cause the existence of a transformation mechanism of the hierarchy humans needs. The main functions of a person information security in society are defined: ensuring safe living conditions; identifying threats to one's own security; development of social communications security; formation of outlook; cultural and educational; development of knowledge, skills and abilities to receive, create, disseminate, accumulate, search, evaluate and process information; formation of justice; development of information fixation forms and their creative combination; awareness of the need to join forces with other members of society in the interests of life safety; forming their own ideas about the quality of state authorities functioning and local self-government, subjects of national security; formation of own requirements for activity of state authorities and local self-government and subjects of national security; reproduction of working capacity; transforming the hierarchy of needs. It is emphasized that they ensure: the man survival in natural conditions and society; personality development; improvement of social communications, political processes and public administration; formation of the state functions, national and information security. The direction of further research may be to identify the basic structural elements of the individual information security in the state national security system.

Key words: information security, law enforcement, information security functions, social communications, information security, individual information stability.

УДК 351.746.1
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5240-2019-13-23>

Кукін І.В.

к. наук з держ. упр.,
перший заступник начальника
Головного центру управління службою
Державної прикордонної служби
України

Постановка проблеми в загальному вигляді. Найвищою соціальною цінністю в сучасному світі є людина. Діяльність органів державної влади й місцевого самоврядування, інших організацій і підприємств має бути спрямована на забезпечення її розумних і законних потреб.

В умовах протистояння України реальним викликом і загрозою гібридної війни набуває актуальності проблема забезпечення інформаційної безпеки особистості як загальної цін-

ності, що забезпечує безпеку життєдіяльності та створює умови для сталого розвитку соціуму. У галузі державного управління логічним зв'язком інформаційної безпеки особистості з категоріями національної та інформаційної безпеки держави можуть бути відповідні функції, які вони виконують у суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні функції держави, національної та інформаційної безпеки, що можуть впливати на інформаційну безпеку особистості,

досліджували В.А. Ліпкан, В.В. Копейчиков, А.М. Колодій, В.В. Домарєв, А.С. Панарін, В.М. Богуш, О.К. Юдін, О.Г. Данильян, О.П. Дзюбань, С.Б. Жданенко, В.П. Петров, С.В. Петров, О.О. Золотар, Я.М. Жарков, М.Т. Дзюба, І.В. Замаруєва й інші дослідники.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Основна кількість наукових публікацій з питань державного управління у сфері забезпечення національної безпеки стосується результатів досліджень щодо визначення загальних функцій держави, національної безпеки та її складника – інформаційної безпеки. Разом із тим функції інформаційної безпеки особистості, що впливають на діяльність органів державної влади й місцевого самоврядування з питань забезпечення необхідного стану національної та інформаційної безпеки, залишаються недостатньо дослідженими.

Мета статті – головною метою роботи є визначення основних функцій інформаційної безпеки особистості в суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Основними перевагами інформаційного протиборства вважаються низькі витрати країною-агресором матеріальних і фінансових ресурсів; можливість прихованого використання деструктивних інформаційних впливів; відсутність кордонів для розповсюдження інформації; складність розпізнання деструктивних інформаційних впливів серед інших видів інформаційної діяльності; мінімізація ризиків інформаційного ураження населення країни-агресора; відсутність негативного впливу на екологію та інфраструктуру держави [1, с. 16].

Серед категорій об'єктів інформаційної безпеки О.О. Золотар виділяє осіб, які належать до певних вікових груп (діти, підлітки, молодь, особи похилого віку); мають обмежені фізичні можливості; здійснюють діяльність, що пов'язана з впливом на суспільство (політики, працівники органів державної влади й місце-

вого самоврядування, журналісти); відрізняються за релігійними та мовними ознаками; мають статус учасника бойових дій; мають статус родичів військовослужбовців і загиблих; належать до певної соціокультурної спільноти (зокрема український народ) [2, с. 405].

Для визначення функцій інформаційної безпеки особистості доцільно врахувати, що вони частково впливають на формування функцій інформаційної та національної безпеки, також загальних функцій держави. Як приклад однією із загальних цінностей будь-якої людини є забезпечення безпечних умов її життєдіяльності. Однією з переваг соціального життя є можливість підвищення якісних властивостей стану безпеки, створення цілісної колективної системи її забезпечення та гарантування. Це зумовлює необхідність запровадження системи забезпечення національної безпеки та розвитку державних механізмів управління нею.

Органи державної влади й місцевого самоврядування також здійснюють зворотний вплив на стан національної безпеки, інформаційної безпеки та інформаційної безпеки особистості. Як приклад В.Р. Флавій причинами послаблення римських легіонів уважав, по-перше, започатковану практику призначення на керівні посади за протекцією, по-друге, невідповідну реальним результатам служби роздачу винагород [3, с. 245].

Погоджуємося з думкою, що прискорення розвитку соціальної системи відбувається за умови її самостійного ускладнення та самоорганізації. Ці процеси сприяють збереженню людини й зумовлюють невід'ємний зв'язок інформаційної та соціальної стійкості особистості [4, с. 256].

Взаємні зв'язки між функціями держави, національної безпеки, інформаційної безпеки й інформаційної безпеки особистості показано на рис. 1. Функції вищого порядку ієрархії можуть утворюватися за рахунок

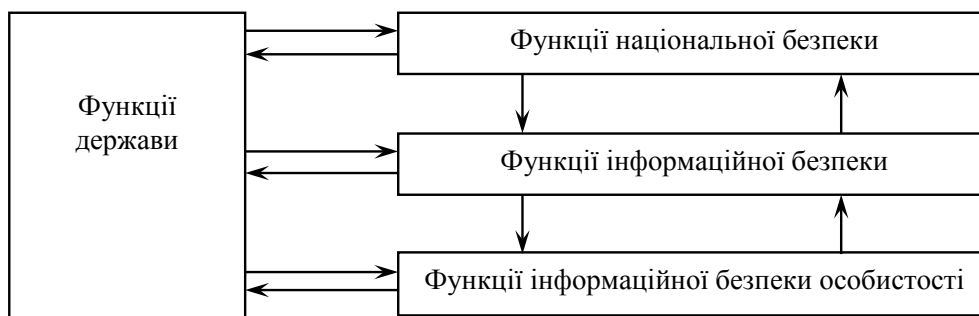

Рис. 1. Взаємні зв'язки між функціями держави, національної безпеки, інформаційної безпеки та інформаційної безпеки особистості

ефекту синергії, що є характерним для складних систем зі зворотними зв'язками.

Сучасні дослідники визначають функції держави як «основні напрями її діяльності, в яких відображаються й конкретизуються завдання і мета держави, виявляються її сутність, зміст і соціальне призначення в соціально неоднорідному суспільстві» [5, с. 52]. Основними з них є оборонна; підтримання зовнішніх відносин; охоронна; організаційна; інформаційна; економічна; екологічна; соціальна; культурно-виховна функції [5, с. 54]. Невід'ємною функцією кожної держави також є забезпечення національної безпеки. Вона має гарантувати сприятливі умови для життєдіяльності громадян; безперебійне функціонування державних інститутів; захист життєво важливих інтересів людини, суспільства й держави від зовнішніх і внутрішніх загроз [6, с. 9].

До основних функцій забезпечення національної безпеки В.В. Домарєв зараховує управління діяльністю органів державної влади з питань гарантування національної безпеки; створення й підтримку в готовності сил і засобів сектору безпеки й оборони; здійснення планової та оперативної діяльності з гарантування національної безпеки; участь у міжнародних системах безпеки [7, с. 35]. Функціями «логіко-лінгвістичної матричної моделі безпеки можуть бути визначення критичних об'єктів і загроз у відповідних сферах і напрямках безпеки; аналіз ризиків і можливих наслідків реалізації загроз; формування вимог і завдань щодо функціонування системи безпеки; визначення заходів і засобів протидії загрозам; визначення оптимальних рішень; утілення заходів і засобів забезпечення безпеки; оцінювання ефективності й контроль дієздатності системи безпеки [7, с. 48].

На думку В.А. Ліпкана, до функцій системи забезпечення національної безпеки належать прогнозування та виявлення загроз і небезпек національній безпеці; розроблення і здійснення комплексу оперативних, тактичних і стратегічних заходів щодо управління загрозами й небезпеками; створення й підтримання в готовності сил забезпечення національної безпеки; участь у забезпеченні загальної та регіональної безпеки відповідно до ратифікованих Україною міжнародних договорів [8, с. 58].

Погоджуємося з думкою, що до основних функцій інформаційної безпеки належать створення, розповсюдження та споживання інформації; формування інформаційних ресурсів; надання інформаційних послуг; виробництво інформаційної продукції; використання й удосконалення інформаційних систем і технологій обробки інформації; застосування

методів державного управління та державних механізмів забезпечення інформаційної безпеки [9, с. 39].

Основними функціями забезпечення інформаційної безпеки є розроблення законодавчих, нормативно-правових актів і державних програм; створення умов щодо реалізації громадянами своїх прав в інформаційній сфері; підтримання розумного балансу між вільним та обмеженим доступом до інформаційних ресурсів; оцінювання стану інформаційної безпеки; вжиття заходів щодо нейтралізації загроз і мінімізації ризиків у інформаційній сфері; координація діяльності суб'єктів інформаційної безпеки; здійснення контролю за діяльністю органів державної влади та місцевого самоврядування в інформаційній сфері; виконання органами державної влади правоохоронних повноважень в інформаційній сфері й ужиття заходів щодо захисту інформації; розвиток інформаційної інфраструктури; організація наукових досліджень; розвиток системи підготовки кадрів; підтримання міжнародного співробітництва щодо забезпечення інформаційної безпеки [9, с. 367].

Процес комунікації відбувається між двома й більше людьми. Він потребує використання учасниками процесу зрозумілої їм семіотичної системи (мови). До спілкування завжди спонукає певний мотив. Процес комунікації потребує використання зворотних зв'язків для створення можливості з'ясувати особливості інформації, що отримується [10, с. 185]. Порушення процесів комунікації та обміну інформацією негативно впливає на життєдіяльність людини й викликає в неї агресивну поведінку [11, с. 10]. На думку С.Й. Вовканич, соціальна сутність творчої праці полягає в перетворенні раніше отриманих знань у «рушійну силу суспільного розвитку». Неправдива інформація перешкоджає розвитку та руйнує соціальні цінності [12, с. 8].

Удосконаленню процесів комунікації сприяли чотири інформаційних революції, у ході яких набули розвитку мова (використовується людьми близько 100 тис. років); писемність (першим винайденим рукописним пам'яткам близько 5 тис. років); друкарство (винайдено близько 500 років тому); комп'ютерні та мережеві технології прийому, обробки, накопичення й передачі інформації (почали запроваджуватися в другій половині XIX століття). Також особливими формами фіксації інформації є образно-творче мистецтво, музика, танці. Усі зазначені форми фіксації інформації не втратили своєї актуальності й продовжують динамічно розвиватися [11, с. 11].

Особливістю людини є здатність діяти в умовах невизначеності, що характеризується відсутністю певної інформації, знань та уявлень про майбутні зміни зовнішнього середовища. Інтелект позбавляє особу необхідності підкорення інстинктам. Разом із тим зазначені переваги можуть призводити до деградації особистості, що не притаманна тваринам, поведінка яких обмежена інстинктами [13, с. 16].

Відповідно до ієрархії потреб людини А. Маслоу, питання безпеки у свідомості особистості актуалізуються лише після задоволення нею своїх фізіологічних потреб. Соціальні потреби (відчуття належності до певної соціальної групи, підтримання взаємодії та комунікації, підтримання дружніх стосунків тощо) задовольняються людиною після забезпечення необхідних умов безпеки [14, с. 48].

Водночас пристрасть до наркотиків, психотропних речовин, алкоголю, нікотину відбувається під час задоволення людиною соціальних потреб. Вона поступово набуває властивості фізіологічних потреб. Це свідчать про наявність у людини певного механізму перетворення ієрархії потреб. Ключову роль у ньому відіграють процеси сприйняття інформації. Прийняття людиною рішення щодо допустимості вжиття зазначених речовин можна вважати проблемами стану її інформаційної безпеки.

Політичне життя суспільства невід'ємно пов'язане з проблемами інформаційної безпеки особистості. На думку О.С. Панаріна, перспектива бути підкореним іншою особою більшою мірою стосується тих, хто не здатен керувати власними почуттями. Це стосується як окремих особистостей, так і народів [15, с. 16]. Локк уважав, що краще піддаються омані ті, хто діє за прикладом інших осіб; замінює розум пристрастю; приймає рішення в умовах відсутності необхідних для цього знань [13, с. 16].

Зважаючи на зазначене, основними функціями інформаційної безпеки особистості в суспільстві можуть бути забезпечення безпечних умов життєдіяльності людини; визначення загроз власній безпеці; розвиток безпеки соціальних комунікацій; формування світогляду; культурно-виховна; розвиток знань, умінь і навичок щодо прийому, створення, поширення, накопичення, пошуку, оцінювання й обробки інформації (у тому числі з використанням технічних засобів); формування правосвідомості (у тому числі у сфері гуманітарного права, відповідного ставлення до людей із певними фізичними обмеженнями); розвиток форм фіксації інформації та їх

творче поєднання; усвідомлення необхідності об'єднання зусиль з іншими членами суспільства в інтересах забезпечення безпеки життєдіяльності; формування власних уявлень про якість функціонування органів державної влади й місцевого самоврядування, суб'єктів національної безпеки; формування власних вимог щодо діяльності органів державної влади й місцевого самоврядування та суб'єктів національної безпеки; відтворення працездатності (впливає на обрання людиною форм і способів відпочинку); перетворення ієрархії потреб.

Висновки. Отже, функції інформаційної безпеки особистості забезпечують виживання людини в природних умовах і соціумі; розвиток особистості, соціальних комунікацій, політичних процесів і державного управління; формування функцій держави, національної та інформаційної безпеки. Під їх впливом відбувається поступовий розвиток світогляду людини, її інтелектуальних і комунікативних здібностей, здатність брати участь у процесах державного управління, забезпечення національної та інформаційної безпеки держави. Вони невід'ємно пов'язані з рівнем розвитку інформаційної культури особистості, формами та способами задоволення нею власних потреб.

Напрямом подальших досліджень може бути визначення основних структурних елементів інформаційної безпеки особистості в системі національної безпеки держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Петров В.П., Петров С.В. Информационная безопасность человека и общества : учебное пособие. Москва : ЭНАС, 2007. 336 с.
2. Золотар О.О. Інформаційна безпека людини: теорія і практика : монографія. Київ : Тов «Видавничий дім «АртЕк», 2018. 446 с.
3. Флавій В. Р. Краткое изложение военного дела. *Вестник древней истории*. 1940. № 1 (10). С. 231–293.
4. Інформаційна безпека особистості, суспільства, держави : підручник / Я.М. Жарков, М.Т. Дзюба, І.В. Замаруєва та ін. Київ : Київський університет, 2008. 256 с.
5. Правознавство : підручник / А.І. Берліч, Д.О. Карпенко, В.С. Ковальський, А.М. Колодій та ін.; за ред. В.В. Копейчикова, А.М. Колодія. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 752 с.
6. Національна безпека України, 1994–1996 р.р. : наукова доповідь НІСД / за ред. О.Ф. Бєлова. Київ : [б.в.], 1997. 198 с.
7. Домарєв В.В. Система ситуаційного управління: Теорія, методологія, рекомендації. Київ : Знання України, 2017. 347 с.
8. Ліпкан В.А. Національна безпека України : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2008. 552 с.

9. Богуш В.М., Юдін О.К. Інформаційна безпека держави. Київ : МК-Прес, 2005. 432 с.

10. Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем : монографія / О.Г. Данильян, О.П. Дзюбань, С.Б. Жданенко та ін. ; за ред. О.Г. Данильяна. Харків : Право, 2016. 488 с.

11. Семеновкер Б.А. Эволюция информационной деятельности. Москва : Пашков дом, 2007. 144 с.

12. Вовканич С.Й. Інформація, інтелект, нація. Львів : Євросвіт, 1999. 416 с.

13. Дьюри Дж. Психология и педагогика мышления (как мы мыслим) / пер. с англ. Н.М. Никольской. Москва : Лабиринт, 1999. 192 с.

14. Вільчинська І.Ю. Політична мотивація: основні підходи і теорії : монографія. Київ : НАКККІМ, 2010. 336 с.

15. Панарин А.С. Философия политики : учебное пособие. Москва : Новая школа, 1996. 424 с.

16. Михайличенко В.Е. Психология развития личности : монографія. Харьков : Бровин А. В., 2015. 388 с.